

1600'LÜ YILLARDA AKSARAY'DA ŞAKİLER

MUSTAFA
FIRAT
GÜL

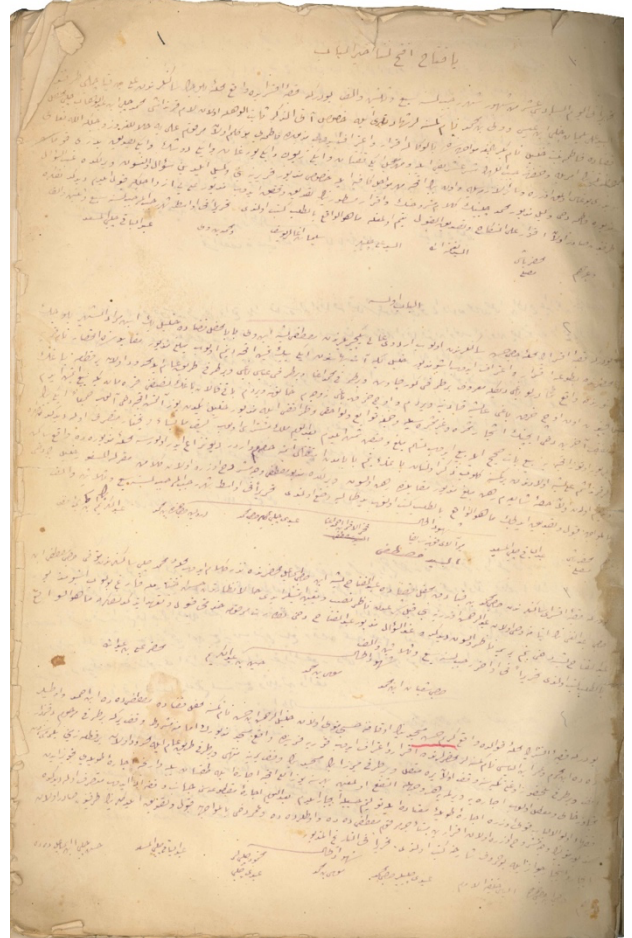
2021 yılında okurla buluşan *17. yüzyılda Hukuk Penceresinden Aksaray* kitabımdan eşkıyalık faaliyetlerini özetlemek istiyorum. Mezkur eser 1500 sonları ve 1600'ün ilk yarısına odaklanmaktadır. 2014'te ortak yayınladığımız “Aksaray'ın Tek Şer'iyye Sicili (tespit edilebilmiş tek defter, IV. Murad Dönemi)” ve mühimme defterlerinin ana kaynak olduğu kitabım 17. yüzyıldaki Aksaray'ı anlama ve anlatma gayretiydi. Aşağıdaki görsel “Aksaray'ın Tek Şer'iyye Sicili (tespit edilebilmiş tek defter, IV. Murad Dönemi)” olarak isimlendirdiğimiz belgenin ilk sayfasıdır.

Tatlarini Köyü'nden Eşkıya Koca Çavuşoğlu'nun Zulmü

1628 Mayıs ortalarında IV. Murad'ın fermanından öncelikle şimdi Nevşehir-Acıgöl'e bağlı bir belde olan Tatlarin'in incelediğimiz dönemde Aksaray'ın Eyübili (Ortaköy İlçesi) Nahiyesi'ne bağlı bir köy olduğu; yine bu fermanın Tatlarini Köyü'nden eşkıya Koca Çavuşoğlu'nun zulmünün, hükmettiği eşkıya sayısının ne olduğunu öğrenilmektedir. 80 civarındaki eşkıyasını milletin huzurunu kaçırmak, halkın binbir meşakketle elde ettiklerine el koymakla görevlendiren, ismi Dede olup Koca Çavuşoğlu diye meşhur olan bu eşkıya

başından bıkan Aksaraylılar son çare olarak padişahın yardım istemiştir.

Canlarına tak ettiren bu Tatlarinli Koca Çavuşoğlu halkın 150'şer kuruşunu zorla almış ve kendisinden istenildiğinde de tahmin edileceği gibi vermemiştir. Hatta Kel Mustafa isimli birisini katletmiştir. Akla gelebilecek her türlü eşkıyalığı yapan Tatlarini Köyü'nden eşkıya Koca Çavuşoğlu'nun zulmünü öğrenen IV. Murad günümüz Türkçesiyle şöyle yazdırmıştır emrini:

“Buyurdum ki saadet fermanım elinize ulaştığınızda dediklerimi gereğince yapın! Dede isimli eşkıya başı ve ona bağlılık gösteren eşkıyaları orduya katılıp hizmet etsinler. Eğer itaat edip ordu-yı hümayuna dâhil olurlarsa ona uygun davranılacak ama tersini yaparlarsa o zaman da haddini bildirin, ihmal etmeyin!”.

Aksaraylının Canını Yakan Hatta İrzına Geçen Eşkılar!

1628 yılı kasım ayının ortalarında IV. Murad’tan gelen ferman Aksaray’da eşkıyalık faaliyetlerinin ne durumda olduğunu anlamamızı kolaylaştırmaktadır.

Bu fermana göre Aksaraylılar’ın başına bela olan, ismini bilemediğimiz birisini katleden, ahalinin hayvanlarını kimi zaman aleni kimi zaman gizli alıp boğazlayan Ermenekli-oğlu Mustafa ve adamlarıdır. Yaklaşık yirmi adamıyla Aksaraylılar’a kan ağlatmaktadır. Günlük işleri için dışarıda olanların bile yollarını kesip, mallarına hatta erzaklarına bile el koymakta, fakirlerin binbir zAhmedle meydana getirdikleri üzümelerini, bağlarını bozup şarap yapmakta, kimi zaman gözlerine kestirdiklerinin evlerine girip ne varsa almaktadır.

Halk perişandır. Birkaç kişinin itirazının netice vermesini bırakın, o itiraz edenlerin öldürülmesiyle sonuçlanmaktadır.

Seyyid Mustafa’ya Tecavüz Teşebbüsü

Böyle bir ortamda iyice azıtan bu şakiler bir gün hızını alamayıp daha sakalı bile çıkmamış Seyyid Mustafa’nın evine bir şekilde girip iyice vahşileşmişlerdir. Nuh, Süleyman ve Ali isimli üç eşkıya Seyyid Mustafa’nın ellerini bağlayıp, boğazını iyice sıktıktan sonra bağdırmaması için ağzına mendil tıkamışlardır. Gözü dönmüş bu cinsi sapıklar on beş-on altı yaşlarındaki Seyyid Mustafa’nın ırzına geçmek için tam temas edecekken Mustafa avazı çıktığıınca feryad ü figan ederek yardım istemiştir. Bu yardım talebini duyan halk koşarak eve girmişler ki eşkıyalar emellerine ulaşmak üzeredir (belgede mübaşeret ifadesi vardır. Yani insanın teninin başka bir tene teması anlamı da olduğu için tam olarak bir şey diyemiyoruz). Fakat köylüler gözü dönmüş cinsî sapıkların üzerine gidip onları alt edemediklerinden şehir subaşısının adamlarıyla gelmesini beklemişler. Sonrasında tahmin edileceği gibi bir çatışma çıkmıştır. Kılıçlar, bıçaklar çekilen dövüşten sonra bir şekilde eşkıyalar püskürtülmüştür.

Mahkemeye gelmeleri çağrısına bile uymayan bu şakilerin ırza geçmeye cesaret edip her şeyi yapabileceğini gören Aksaraylılar artık daha da korkmaya başlamışlardır. Olay payitahta, yani başkente kadar duyurulmuş ve en üst düzeyden müdahale beklenmiştir. Sefer için başkentten uzak olan IV. Murad ise Zile (Tokat) sahrasından gönderdiği fermanda bu eşkıyaların, sapıkların haklarından gelinmesini kesin bir şekilde emretmiştir.

Somuncu Baba'nın Torunları Birbirinden Şikâyetçi!

29 Ekim 1628 tarihli kayda göre Şeyh Hamid (Somuncu Baba) soyundan Ahmed Çelebi ile Kasım Baba yol kesme davasından dolayı mahkemelik olmuşlardır. Ahmed Çelebi'nin hizmetkârı Süleyman, Niğde'den zahireyi Aksaray'a getirirken Sevinçli yakınlarında Kasım Ağa'nın adamı tarafından yolu kesilmiştir.

Kasım Ağa'nın adamı on bir kile mahsûle el koymuştur. Kasım Baba'ya adamının bunu neden yaptığı sorulunca O da “hizmetkârım hissemizden fazla olarak beş kile almış. Vereyim” demiştir. Buradan anlaşıldığına göre Niğde'de Somuncu Baba evlatlarının (daha doğrusu vakfın) kullanımında olan tarladan gelecek mahsûl paylaşılacaktır.

Fakat Ahmed Çelebi'nin adamı Aksaray merkeze yaklaşık on kilometre mesafe uzakta baskın yapar gibi paylaşımı aceleye getirmiştir!.. Süleyman isimli hizmetkâr yol kesip haklarından fazlasını neden aldı? Birilerinden emir mi aldı? Bu sorulan cevabı bulunamamıştır. Bu kayıtlar vakıf işlerinin her zaman dürüst ve adil şekilde olmadığını bir kez daha göstermektedir.